
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Sunyer Cardona, Júlia; Planas Ballvé, Maria, dir. Els pactes successoris a la catalunya rural i la seva importància en la preservació del patrimoni familiar. 2024. (Grau de Dret)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/303098>

under the terms of the license

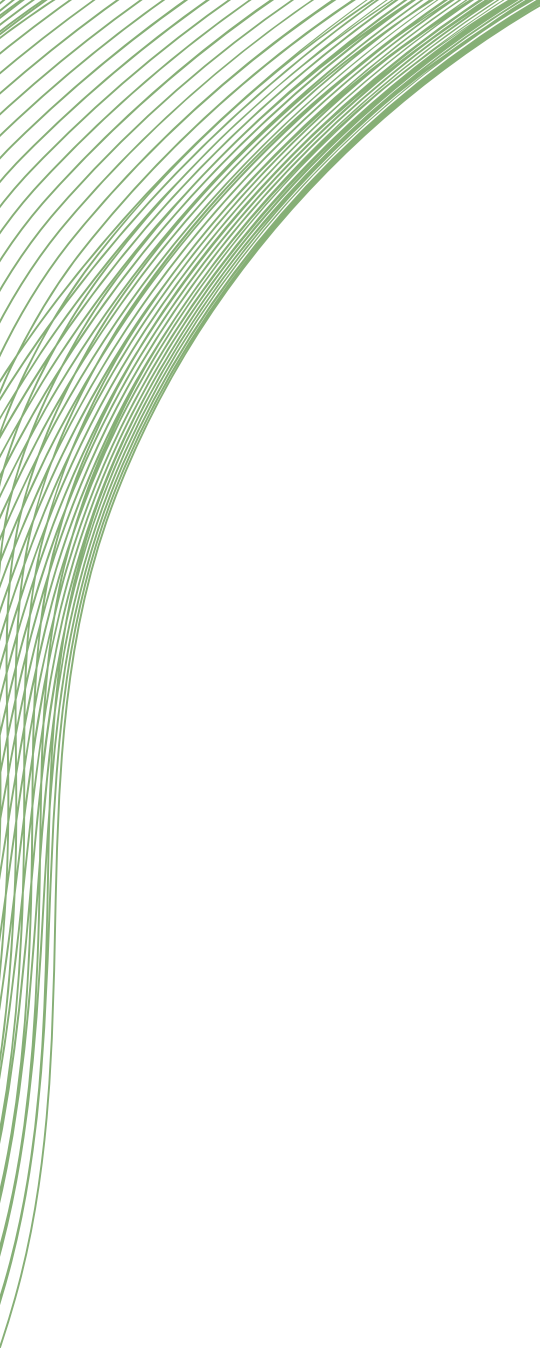
**ELS PACTES SUCCESSORIS A
LA CATALUNYA RURAL I LA
SEVA IMPORTÀNCIA EN LA
PRESERVACIÓ DEL
PATRIMONI FAMILIAR**

**AUTORA: JÚLIA SUNYER CARDONA
TUTORA: MARIA PLANAS BALLVÉ**

**TREBALL DE FINAL DE GRAU
GRAU EN DRET
FACULTAT DE DRET**

**CURS 2023-2024
7 DE MAIG DE 2024**

**El principi cardinal de tot el
nostre dret hereditari i familiar
és la conservació del patrimoni
(Josep Faus Condomines, 1907)**

AGRAÏMENTS

En aquest punt, voldria expressar el meu agraïment a totes les persones que han contribuït d'alguna manera a la realització d'aquest treball de final de grau.

En primer lloc, vull donar les gràcies a la meva tutora, la Maria Planas Ballvé, per la seva dedicació, orientació i suport al llarg del treball.

Seguidament, desitjo agrair especialment a l'il·lustre Pedro B. Ortiz Barquero, notari de la ciutat de Solsona, per la seva generositat i disposició a compartir el seu coneixement i expertesa amb mi.

Finalment, estendre el meu més sincer agraïment a totes les persones que, directa o indirectament, han contribuït al desenvolupament d'aquest projecte, així com també a totes aquelles que m'han acompanyat al llarg del meu recorregut acadèmic.

RESUM

Un dels elements més importants en la preservació del patrimoni familiar a la Catalunya rural al llarg de la història han estat els pactes successoris. Aquests instruments jurídics de planificació successòria han tingut un paper fonamental en la transmissió de béns i terres d'una generació a una altra en les cases de pagès, així com també en la configuració del dret civil català actual.

Aquest treball té com a objectiu explorar els diferents tipus de pactes successoris que han utilitzat les famílies catalanes durant generacions, sovint amb capítols matrimonials i amb la institució de l'hereu, a la vegada que es pretén posar en valor la seva utilitat per la conservació i unificació dels patrimonis familiars de la Catalunya rural i l'èxit del relleu generacional dels seus negocis familiars.

A més a més, realitzarem un viatge tot seguint el recorregut històric d'aquests pactes des de la seva existència com a normes consuetudinàries arrelades a les cases pairals fins a la seva codificació, així com també les novetats que incorpora en relació a aquests pactes la Llei 10/2008, de 10 de juliol, del llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions.

PARAULES CLAU: pactes successoris, capítols matrimonials, Catalunya rural, casa de pagès, patrimoni, relleu generacional.

ABSTRACT

Succession agreements have been one of the most important elements in the preservation of family heritage in rural Catalonia throughout history. These legal instruments of succession planning have played a fundamental role in the transmission of goods and land from one generation to another in farm houses, as well as in the configuration of current Catalan civil law.

This work aims to explore the different types of succession pacts that have been used by Catalan families for generations, often with marriage chapters and with the institution of the heir, while also aiming to highlight their usefulness for the conservation and unification of the family heritage of rural Catalonia and the success of the generational succession of their family businesses.

In addition, we will make a journey along the historical path of these pacts from their existence as customary rules rooted in manor houses to their codification, as well as the novelties related to these pacts, incorporated in Law 10/2008, of 10 July, of book four of the Civil Code of Catalonia, relating to successions.

KEY WORDS: succession agreements, marriage chapters, rural Catalonia, farm house, heritage, generational succession.

ABREVIATURES

- Art [s]: Article/s
- CCCat: Codi Civil de Catalunya
- CC: Codi Civil Espanyol
- CE: Constitució Espanyola
- Etc: Etcètera.
- Ss: següents.
- Núm [s]: Número/s
- *Op.cit.*: Obra citada
- P.: Pàgina/Pàgines
- Vol: Volum
- TSJC: Tribunal Superior de Justícia de Catalunya

ÍNDEX

---

1. INTRODUCCIÓ	6
2. CONTEXT HISTÒRIC.....	8
2.1. La casa pairal i la transmissió del patrimoni familiar	8
2.2. Evolució dels heretaments a la Catalunya rural.....	13
2.3. Els capítols matrimonials.....	16
2.3.1. Raó de la pràctica capitular	17
2.3.2. Tipus de capítols matrimonials més habituals.....	17
2.4. De la tradició a la codificació dels pactes successoris.....	22
3. PACTES SUCCESSORIS	25
3.1. Concepte i naturalesa jurídica.....	25
3.2. Previsions i novetats del llibre quart del Codi Civil de Catalunya	27
3.3. Configuració legal.....	28
3.3.1. Estructura.....	28
3.3.2. Ineficàcia	31
3.3.3. Modalitats	34
4. PACTES SUCCESSORIS I EMPRESA FAMILIAR	36
5. CONCLUSIONS.....	40
6. BIBLIOGRAFIA.....	42
7. FONTS ORALS	46
8. LEGISLACIÓ	47
9. JURISPRUDÈNCIA	48

ANNEX

1. INTRODUCCIÓ

L'objectiu principal del present treball és l'estudi dels pactes successoris utilitzats a la Catalunya rural, des dels seus inicis fins a l'actualitat, així com també fer palesa la seva importància per la eficaç transmissió del patrimoni familiar i, en definitiva, per la seva preservació i conservació, seguint la tradició de les famílies rurals catalanes de conviure diverses generacions en una mateixa casa.

Els heretaments són una institució tradicional del dret successori català amb una procedència aliena al dret romà, la qual cosa es deu al seu origen com a costum, que finalment ha acabat encaixant amb els principis romans bàsics del dret successori català fins a convertir-se en una forma més de successió. Al segle XIX a la Catalunya rural era molt freqüent l'ús dels heretaments incloent-los en capitulacions matrimonials, la qual cosa permetia vincular el futur hereu¹ amb el manteniment del patrimoni familiar i assegurar el relleu generacional.

L'objectiu d'aquests pactes era la transmissió del patrimoni familiar durant generacions i la conservació de la seva unitat ("la casa")². D'entre els mencionats pactes destacarem especialment els capítols matrimonials, una de les principals figures de la successió contractual, "que constituïen un veritable codi regulador del regim econòmic matrimonial i de la successió de les famílies catalanes"³. Així doncs, els capítols matrimonials han estat els documents jurídics primordials per ordenar la successió a les cases pairals, erigint-se com a "vertaders codis familiars"⁴.

Actualment els pactes successoris estan recollits a la Llei 10/2008, de 10 de juliol, del llibre quart del Codi Civil de Catalunya⁵, relatiu a les successions.

---

¹ Sempre que parlem "d'hereu" al llarg d'aquest treball també ens referirem a la "pubilla" per assegurar una representació equitativa de les experiències de gènere en el context de l'herència.

² Garcia Vilar, A. (2015). *L'evolució dels heretaments a Catalunya; de costum a institució legal codificada*. Girona: Universitat de Girona, p.4.

³ Planas Ballvé, M. (2015). Els pactes de renúncia a la llegítima futura (art. 451-26 CCCat). *Revista Jurídica de Catalunya*, p. 357.

⁴ Mikes, T. (2017). Legislació històrica de la família catalana. *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, p. 170.

⁵ Llei 10/2008, de 10 de juliol, del llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions, Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, nº 5175, de 17 de juliol de 2008. (D'ara endavant, farem servir l'acrònim CCCat per referir-nos al Codi Civil de Catalunya).

Cal destacar que els pactes successoris i la institució de l'hereu i la pubilla són figures tradicionalment vinculades al dret civil català. De fet, fins a l'entrada en vigor del Codi Civil espanyol de 1889, els pactes successoris estaven prohibits a Espanya. En l'actualitat el CC no els prohibeix estrictament, però estableix una sèrie de condicions i limitacions per a la seva validesa i aplicació.

2. CONTEXT HISTÒRIC

2.1. La casa pairal i la transmissió del patrimoni familiar

Les cases pairals o masies han estat una característica distintiva del paisatge rural català durant segles. Aquestes no només constitueixen la residència principal de la família, sinó que també representen una part important del patrimoni familiar, el qual es va transmetent de generació en generació.

La casa pairal és una “*masia o casa adscrita a una finca rústica, seu d’un llinatge organitzat com a unitat d’explotació rural amb un patrimoni important acumulat al llarg de generacions i conservat gràcies a la institució de l’hereu.*” Sovint el nom de la casa coincideix amb el del llinatge. Generalment, la casa és una construcció de dimensions considerables i d’estructura robusta, en la qual solen conviure dues o tres generacions sota la direcció del cap de casa. Ha estat, a partir de la sentència de Guadalupe (1486), un dels nuclis bàsics de l’estructura social catalana, especialment de la Catalunya Vella. La seva potència econòmica ha estat sovint un dels factors de modernització dels mètodes de conreu, i el motor llunyà, a través dels fadrísters o cabalers, de la industrialització a partir del segle XVIII.⁶

A Catalunya al llarg de la història s’han utilitzat múltiples noms per designar la residència de les famílies dedicades al conreu de la terra: “mas”, “masia”, “casa de pagès”, “torre”, “torreta”, “masoveria”, “cambreria”, “borda”, “cabana”, “alqueria”, etc. Els noms més habituals són els de “mas”, “masia”, “casa de pagès”, els que fan referència a l’habitatge aïllat, enmig de conreus i bosc, on resideix una família que té com a mitjà primordial de vida l’agricultura o la cria de bestiar i en alguns indrets l’explotació del bosc, la fusta o les carboneres. Els noms “masoveria” o “cambreria” s’apliquen als masos aïllats dins del cos d’una casa pairal important, on viu una família que no és propietària ni de la casa ni de les terres. El nom “borda” actualment només s’utilitza als Pirineus o en zones d’alta muntanya⁷.

El pairalisme és un dels trets més originals de l’ordenament jurídic català. Es tracta d’una idea de comunitat creadora d’un sistema jurídic-social, seguint les inspiracions del Dret

---

⁶ Enciclopèdia.cat. Recuperat de: <https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/casa-pairal>

⁷ Pladevall Font, A. (2006). Petita síntesi històricociològica sobre les masies. A A. Borbonet Macià, A. Pladevall Font, J. Curós Vilà, & J. Maluquer Ferrer, *Masies que cal conèixer* (p. 171-185). Barcanova, p. 171.

romà, i fruit dels costums i les pràctiques adoptades per les famílies catalanes que s'han anat transmetent de generació en generació, tot donant forma a un estatut familiar com són els capítols matrimonials, l'heretament universal, el fideïcomís, els pactes nupcials, els heretaments preventius i prelatius.... L'hereu és la creació màxima del pairalisme⁸.

En un inici, l'arquetip de la finca rural catalana es podia definir com una casa aïllada, amb una era, envoltada de camps de cereals o de vinya, un hort, una bassa, un pou, boscos, i algun prat per la pastura del bestiar. No obstant, a partir de la segona meitat del segle XX, la majoria d'elles comencen a introduir reformes, afegint garatges per la maquinària, granges i explotacions de bestiar més extensives⁹.

L'estructura familiar de la masia o casa pairal està generalment formada per una parella principal (el cap de casa i la mestressa), amb algun dels seus ascendents i el seu successor (hereu o pubilla), amb el seu cònjuge i els fills respectius¹⁰. Els germans de l'hereu són els cabalers.

Destacarem les següents figures, típiques de l'estructura familiar d'una casa pairal¹¹:

- L'amo o “cap de casa”. És la figura masculina de més edat de la família. Està investit d'un poder que emana d'un heretament universal, que enllaça una generació amb l'altra per assegurar-ne la continuïtat. Té l'autoritat sobre els que conviuen en la mateixa casa.
- La mestressa. És la figura femenina més gran de la casa en la línia troncal. Exerceix l'autoritat en l'àmbit estrictament domèstic, encara que actualment pot encarregar-se també de l'administració del patrimoni i de la representació de la casa enfront del món exterior. Pot coincidir que la mestressa sigui també la pubilla. En cas de defunció de l'hereu, passarà a ser usufructuària del patrimoni d'aquest¹².
- L'hereu. És el personatge central del pairalisme, i és la persona que succeeix el causant amb caràcter universal. Generalment és el fill més gran. En el nostre sistema pairal, l'herència no suposa una mera transmissió de béns, sinó que també comporta l'obligació de complir amb un seguit de deures assignats a la figura de l'hereu: conservar i millorar el patrimoni pairal per transmetre'l en les millors

---

⁸ Camps Arboix, J. (1969). *La masia catalana*. Editorial AEDOS Barcelona, p. 196.

⁹ Vendrell Colilles, F. (2000). *Històries del mas pagès*. Grata Lectura, p. 8.

¹⁰ Barrera González, A. (1990). *Casa, herencia y familia en la Cataluña rural. (Lógica de la razón doméstica)*. Madrid: Alianza Editorial, p. 267.

¹¹ Camps Arboix, J., & Català Roca, F. (1965). *Les cases pairals catalanes*. Edicions Destino, p. 18-22.

¹² Barrera González, A. op. cit, p. 323.

condicions a la següent generació, tot seguint unes normes ètiques determinades i una metodologia preestablerta al llarg de la nissaga de la família.

- La jove. És l'esposa de l'hereu. La mestressa exerceix una autoritat directa sobre la jove, a qui delegarà les responsabilitats o tasques més pesades de la casa.
- La pubilla. És la filla primogènita, tradicionalment hereva del patrimoni familiar¹³. Normalment es nomena hereu el primer fill baró, i en cas que en la descendència només hi hagi noies, es nomena pubilla la primera de les filles¹⁴.
- El pubill. És el marit de la pubilla, que passarà a formar part de la casa pairal on, a manca d'hereu baró, serà la pubilla mestressa i senyora.
- El cabaler (també anomenat fadrister o fadrí extern). És el fill no instituït hereu, normalment nascut el segon, que rep el seu dret hereditari en una quantitat de diners en contreure matrimoni o en morir els seus progenitors¹⁵. Tal com indica CAMPS ARBOIX, els cabalers disposaven del “dret de casa”, que era un privilegi atorgat als fills pel naixement i per la sang sense distincions ni reserves. En néixer els fills rebien el cognom de la casa i adquirien la facultat de viure-hi amb les diverses necessitats cobertes segons el poder i rang de la família mentre no detraguessin llurs drets lligitimaris i treballessin, tant com sigui possible, a utilitat comuna. És a dir, el dret de casa era un dret tant arrelat i irreversible que l'hereu no el podia evitar oferint pagar les lligítimes¹⁶. No obstant, s'entén que el mencionat dret s'extingeix respecte el fill que reclama de l'hereu el pagament de la lligítima¹⁷.

La figura de l'hereu i la pubilla ja es troba documentada en el segle XII. Aquest sistema va contribuir a evitar la divisió de Catalunya en petits minifundis, com va succeir en altres àrees de la Península Ibèrica¹⁸.

Antigament el relleu generacional de la família pairal era fruit d'enllaços matrimonials de conveniència llargament meditats, que contribuïen a la formació de nombrosos patrimonis pairals i al bé de la casa. Aquests enllaços eren imposats en la majoria de les

---

¹³Terminologiajurídica.cat.

Recuperat de: <https://www.terminologiajuridica.cat/ca/diccionaris-portal/150/fitxa/NTAzMjcx>

¹⁴ Pont Farré, M. (2002). Hereus, pubilles i cabalers. A J. Mas, & M. Turull, *Quaderns Barri de Sant Magí, núm. 12*. (p. 47-58), p. 49.

¹⁵Terminologiajurídica.cat.

Recuperat de: <https://www.terminologiajuridica.cat/ca/diccionaris-portal/150/fitxa/NTAzMjcw>

¹⁶ Camps Arboix, J. op.cit., p. 9.

¹⁷ Enciclopèdia.cat. Recuperat de: <https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/dret-de-casa>

¹⁸ Pont Farré, M. op. cit, p. 52.

vegades de manera autoritària, sense considerar la voluntat ni els sentiments de la futura parella. Per formalitzar la successió es constitueixen els capítols matrimonials, on els pares de l'hereu (o la pubilla) el nomenen legalment com a tal, i els pares del cònjuge contrapart assignen el dot que aportarà aquest/a al matrimoni: diners, roba, etc. Així mateix, si al llarg de la vida els pares consideren que l'hereu designat no està complint amb les seves responsabilitats o aquest decideix marxar de casa ("l'hereu escampa"), els pares poden optar per designar un altre fill com a successor en lloc del fill gran. Els cònjuges que signen els capítols són designats com a usufructuaris l'un de l'altre, de manera que en cas de la mort d'un d'ells, l'altre pot continuar utilitzant els béns del patrimoni¹⁹.

D'altra banda, els fills que marxen de casa, ja sigui el fill gran o no, tenen dret a reclamar una part de la propietat, coneguda com a llegítima (proporció de l'herència de la qual el causant no pot disposar lliurement perquè la llei l'assigna als seus familiars de línia directa²⁰).

La indivisió de l'herència garanteix a la casa pairal el fonament d'un patrimoni econòmic de sòlides possibilitats, i l'eix principal d'aquesta indivisibilitat és el sistema llegítimari català²¹.

Tal com indica ROCA TRIAS, *"Segurament un dels trets més característics de l'esperit pairalista un cop projectat en l'àmbit del dret civil és que aquesta família troncal o extensa esdevé ella mateixa el centre de la propietat. La propietat no pertany a un individu, com passa en un sistema codificat de dret civil; no està limitada tampoc per la funció social, com passa en el sistema constitucional, sinó que pertany a la família, que així apareix personificada, tot i que formalment la propietat haurà de pertànyer a un sol individu, perquè fora dels casos d'indivisió no pot ser compartida"*²².

En la mateixa línia, FAUS CONDOMINES estableix un símil entre la família pairal i la monarquia, indicant que, de la mateixa manera que la figura del monarca es deu a raons d'utilitat pública, la figura de l'hereu es deu a raons d'utilitat i conveniència per la casa pairal. D'aquesta manera, l'hereu adquireix uns drets i deures relacionats amb la conservació del patrimoni familiar, que haurà de transmetre al seu successor en el mateix

---

¹⁹ Pont Farré, M. op. cit, p. 47-58.

²⁰ Termcat. Recuperat de: <https://www.termcat.cat/ca/cercaterm/fitxa/NDMyMTIxNA%3D%3D>

²¹ Camps Arboix, J. op.cit., p. 9.

²² Roca Trias, E. (1998). *Família, pairalisme i institucions jurídiques*. Barcelona: Universitat de Barcelona, p. 26.

estat i si pot ser millor²³. L'hereu, per tant, és l'element més important de la cadena de transmissió de la propietat, motiu pel qual en la successió prima el principi d'autoritat per sobre del principi d'igualtat, per tal d'afavorir la conservació i preservació del patrimoni²⁴.

En l'article 71 de la Compilació del Dret civil de Catalunya de 1960 podem veure il·lustrada aquesta connexió entre herència i família: *“Els heretaments en favor del contraent s'entendran atorgats sota pacte d'unitat econòmica familiar, per virtut del qual, llevat d'estipulació contrària, l'heretant, l'hereu i llurs consorts respectivament i fills comuns contreen l'obligació d'unir llurs esforços sota la direcció i lliure administració del primer i d'aportar a la comunitat familiar tots llurs ingressos i les rendes de llurs béns per atendre millor les necessitats de la casa i les particulars dels seus membres.”*

No obstant, aquesta concepció es va modificant amb el temps i això es reflecteix en la legislació, tal com veiem en l'article 75 del Codi de Successions de 1991, el qual estableix el següent: *“Els heretaments a favor dels contraents no obliguen l'hereu ni l'heretant, ni les seves famílies respectives, a compartir una sola llar ni a constituir una comunitat familiar. No obstant això, podran ser atorgats sota pacte d'unitat econòmica familiar, en virtut del qual, excepte estipulació en contra, l'heretant, l'hereu i els seus consorts respectivament i fills comuns contrauen l'obligació d'unir els seus esforços sota la direcció i la lliure administració del primer i aportar a la comunitat familiar tots els seus ingressos i les rendes dels seus béns per atendre millor les necessitats de la casa i les particulars dels seus membres.”* Aquesta disposició exigeix que la unitat econòmica familiar es pacti expressament.

El sistema de distribució de la propietat a Catalunya entre hereu i fadrísters o cabalers va generar moltes discussions al llarg del segle XIX. No obstant, tal com indica ROCA SASTRE, l'estructura tenia finalitats econòmiques molt determinades, ja que el sistema es basava en una economia de recursos molt escassos que prioritzava l'hereu en la successió com a única opció de manteniment del patrimoni. De la mateixa manera que el sistema ha tingut moltes crítiques, també ha tingut lloances, com és el cas dels autors RAVENTÓS I BARRERA, els quals consideren que la classe dels cabalers ha contribuït

---

²³ Faus, C. (1908). *Els capitols matrimonials a la comarca de Guissona (Catalunya segriana): conferències donades*. Jaume Jepús, p. 16.

²⁴ Roca Trias, E. op. cit, p. 42.

àmpliament al creixement econòmic del país, convertint-se així en un signe de progrés del pairalisme²⁵.

2.2. Evolució dels heretaments a la Catalunya rural

Durant els segles X i XI la societat catalana desconeixia la família troncal i la figura de l'hereu: als territoris dels comtats catalans l'herència passava de generació en generació a través dels testaments, segons els principis visigots que procuraven una distribució equitativa entre la descendència²⁶.

Entre el segles XI i XIV, a Catalunya es van identificar tres models successoris diferents: la tradició visigoda, la tradició romana i la solució catalana. La tradició visigoda era més destacada a Cervera i Tarragona, mentre que a la resta de territori es podia observar una influència més marcada de la tradició romana. A Catalunya es va establir un sistema successori que es basava principalment en dos elements: la continuïtat del grup familiar i la indivisibilitat del patrimoni (elements que coincideixen amb els principis de la Roma clàssica)²⁷.

L'origen de l'heretament es remunta al segle XI, segons documents recollits en els *Usatges de Barcelona*²⁸, i consistia en una “donació” que es transmetia en vida a fills i nets amb caràcter irrevocable²⁹. L'aparició de la figura de l'hereu provoca una gran transformació de la societat: canvien les pràctiques matrimonials, el dret successori, l'estatus de la dona i altres elements d'aquella realitat dominada per la instauració de la senyoria i el desenvolupament de la feudalitat³⁰.

Els primers casos d'institució de l'hereu documentats tenen lloc en la població rural, integrada en dominis senyorials: la necessitat d'arrelar la pagesia a la terra per mitjà del parentiu creava un poder polític de control dins d'elles mateixes³¹. Seguidament, al segle XIII, en motiu dels canvis de la societat i de la pràctica notarial fruit de la recepció del

---

²⁵ Roca Trias, E. op. cit, p. 29 – 31.

²⁶ To Figueras, L. (1993). *Señorio y familia: los orígenes del 'hereu' catalán (siglos x-xii)*. Studia Historica, p. 57 – 79.

²⁷ Garcia Vilar, A. op. cit, p. 5.

²⁸ *Usatges de Barcelona: aplec de normes jurídiques de diferents procedències recollides des del segle XII en els repertoria de la cort reial de Barcelona i en col·leccions de juristes*. Enciclopèdia.cat. Recuperat de: <https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/usatges-de-barcelona>

²⁹ De Brocà, G. M. (1985). *Historia del Derecho de Cataluña especialmente del civil*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de justícia, p. 699.

³⁰ Mikes, T. op. cit, p. 175.

³¹ To Figueras, L. op. cit, p. 28.

ius commune, la utilització de l'heretament (conegut com "*hereditamentum*") ja es converteix en costum a la societat catalana³².

A Catalunya el sistema d'hereu únic i el sistema matrimonial dotal donaran lloc a una societat de cases, on el patrimoni dona identitat i entitat a les persones. La casa, com a unitat de perpetuació liderada pel cap de casa o *pater familias* serà la base de la formació i evolució de la societat³³.

Les institucions jurídiques més rellevants per la consolidació dels patrimonis familiars han estat l'hereu únic, la pràctica de l'emfiteusi³⁴, el sistema dotal³⁵ i el fideïcomís³⁶. Així mateix, els documents jurídics per excel·lència del dret familiar i successori de les cases a Catalunya han estat els capítols matrimonials, exemples del dret contractual català. La seva naturalesa de pacte demostra el seu origen consuetudinari que no s'avenia fàcilment amb la concepció romana de la successió. Van ser una figura jurídica molt poc legislada però molt utilitzada per tota la societat catalana. En comparació amb el testament, que tenia una funció marginal de confirmació o recordatori, els mencionats capítols tenien el caràcter d'irrevocables, tal com es declara a Constitució 26a de les Corts de Perpinyà de 1351³⁷.

Mentre que durant l'època medieval els negocis jurídics matrimonials es documentaven en contractes separats, coneguts com a "*cartae nuptialiae*", a l'època moderna ja s'utilitzava un únic document extens que integrava tots els acords. La gran quantitat de documents ja des del segle XIV evidencia el triomf del sistema d'hereu únic i de la família, conseqüència directa del model de transmissió adoptat precoçment per la Catalunya rural³⁸.

---

³² Mikes, T. op. cit, p. 176.

³³ Barrera González, A. op. cit, p. 273 – 274.

³⁴ *Emfiteusi*: contracte pel qual un senyor dona a una altra persona (emfiteuta) el domini útil d'una cosa immoble, perpetuament o a llarg termini, per tal que sigui millorada, tot retenint-ne el domini directe. Enciclopèdia.cat. Recuperat de: <https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/emfiteusi>

³⁵ *Dot*: aportació que fa la muller al marit orientada al sosteniment de les càrregues del matrimoni. Enciclopèdia.cat. Recuperat de: <https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/dot-1>

³⁶ *Fideïcomís*: Disposició segons la qual una persona, en testament o en capítols matrimonials, deixa tots els béns o una part a una altra persona amb l'encàrrec que els conservi i els transmeti a un tercer, anomenat fideïcomissari. Enciclopèdia.cat. Recuperat de: <https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/fideicomis>

³⁷ Mikes, T. op. cit, p. 169 - 170.

³⁸ Els contractes matrimonials a la Catalunya medieval. (2010). A L. Donat Pérez, X. Marcó Masferrer, & P. Ortí Gost, *Els capítols matrimonials, una font per a la història social*. CCCG Edicions, Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines, i Institut de Llengua i Cultura Catalanes de la Universitat de Girona, p. 19-46.

La successió al rol de cap de casa, en els diversos sistemes familiars i matrimonials, es podia fer en dues ocasions diferents: al moment del casament de l'hereu únic en els sistemes dotals de la successió inigualitària (pràctica més comuna a Catalunya), o bé al moment de la mort dels progenitors, en els sistemes de successió igualitària³⁹.

Els capítols matrimonials es converteixen en l'expressió màxima de la llibertat civil, principi que inspira el dret de família segons MASPONS I ANGLASELL, un dels autors més rellevants del pairalisme. Segons aquest autor, els únics límits de la llibertat de pacte en l'organització familiar seran els límits de la voluntat humana pròpiament: *“Els legisladors de cada família són els seus mateixos components, i cada família té la seva pròpia llei més la que voluntàriament convenen”*⁴⁰.

L'ús dels capítols matrimonials s'implantarà finalment a la pràctica jurídica catalana al voltant dels segles XVI – XVII. Aquests documents van donar suport legal a les institucions catalanes consuetudinàries, gràcies als formularis notariais i a la jurisprudència doctrinal. Joan Pere Fontanella va ser un destacat jurista català que va contribuir a fixar el dret consuetudinari familiar amb el seu llibre sobre els capítols matrimonials *“De pactis nuptialibus”*, publicat l'any 1612. Els capítols matrimonials van ser abundants als segles XVI-XVIII, tant en arxius privats com en arxius notariais públics. Malgrat una disminució en la seva pràctica a finals del segle XVIII i principis del XIX, en les últimes dècades del segle XX es produeix un ressorgiment per raons jurídiques i econòmiques⁴¹. No obstant, en la actualitat és evident la decadència de l'ús d'aquests instruments per ordenar la successió, la qual podem veure il·lustrada en la següent taula (taula 1). MASPONS ANGLASELL suggereix que aquesta disminució es deu principalment a factors econòmics, ja que sense un patrimoni consolidat i uniforme, és difícil disposar dels recursos necessaris per dur a terme aquests capítols⁴². En aquesta mateixa línia, BARRERA GONZÁLEZ identifica diversos elements que han contribuït a aquesta decadència, com ara l'increment de la pressió fiscal, la rigidesa de l'instrument, els canvis en el context socioeconòmic, la mecanització agrícola, l'adopció de sistemes de producció industrial per a tasques agrícoles i la pèrdua de la funció estratègica del dot⁴³.

---

³⁹ Mikes, T. op. cit, p. 185.

⁴⁰ Maspons Anglasell, F. (1935). *La llei de la família catalana*. Barcino, p. 17 -19.

⁴¹ Mikes, T. op. cit, p. 172.

⁴² Maspons Anglasell, F. op. cit., p. 27.

⁴³ Barrera González, A. op. cit., p. 132.

Segons una entrevista amb Pedro B. Ortiz Barquero (2024), il·lustre notari de la ciutat de Solsona, els motius de la desaparició dels capítols matrimonials són el progrés, la desconfiança envers els fills, la inestabilitat dels matrimonis actuals, els nous models de família.... Així mateix, ens conta el següent: “*al llarg de la meva trajectòria com a notari he fet molts capítols, però en els últims 10 anys d’exercici ja no en vaig fer cap, han desaparegut...*”, i afegeix: “*a l’actualitat la funcionalitat dels capítols s’aconsegueix mitjançant clàusules testamentàries, que al ser unilaterals, són revocables.*”⁴⁴

ANYS	Nº DE CAPÍTOLS MATRIMONIALS SIGNATS
1921- 1930	21.700
1931- 1940	11.473
1941- 1950	14.893
1951- 1960	11.642
1961- 1970	6.478
1971- 1980	4.738
1994	603

Taula 1. Evolució del número de capítols matrimonials signats a Catalunya del 1921 fins al 1994⁴⁵.

2.3. Els capítols matrimonials

Tal com indica FONT RIUS “*Els capítols matrimonials són documents que donen testimoniatge de caràcter paccionat del dret familiar català.*”⁴⁶ En aquests documents es pactaven una sèrie de donacions i contradonacions entre els membres de les dues cases que definien el règim econòmic de la família⁴⁷.

Abans de fixar una data pel casament del primogènit (hereu) o de la pubilla (si només hi ha filles), les dues famílies directament involucrades havien de discutir el contingut dels capítols matrimonials, els quals regulaven qüestions fonamentals del matrimoni i de la seva futura successió: una promesa sòlida d’afavorir amb l’herència el cònjuge que s’incorpori a la família, les responsabilitats i els deures en relació amb el patrimoni, els béns dotals que havia d’aportar a la casa la jove (esposa de l’hereu) o el pubill (el marit de la pubilla), els drets d’usdefruit que corresponen al cònjuge supervivent en cas de viudetat. Les disposicions dels capítols preveien totes les eventualitats per a la successió

⁴⁴ Pedro B. Ortiz Barquero. Notari de Solsona. Entrevista. 24 de febrer de 2024.

⁴⁵ Taula 1. Elaboració pròpia. Dades extretes de Roca Trias, E. op. cit, p. 38.

⁴⁶ Font Rius, J. M. (1969). Pactos comunitarios en el régimen económico-familiar de la Catalunya medieval. *Revista Portuguesa de Historia*(XII), p. 83 i ss.

⁴⁷ Mikes, T. op. cit, p. 11.

de la parella que es formava. La parella jove tenia un paper secundari en el procés negociador, ja que la veritable capacitat decisòria requeia en els respectius pares. És a dir, era un contracte entre dos grups domèstics o famílies⁴⁸. Fins al segle XIX la majoria de matrimonis a Catalunya feien capítols matrimonials, que no necessàriament havien de ser sempre d'institució d'hereu, sinó que també hi havia els de la pubilla, els cabalers amb *l'aixovar* o dot, etc⁴⁹.

2.3.1. Raó de la pràctica capitular

La casa on s'incorpora la noia com a "jove" adquireix el dret d'administrar i gaudir dels seus béns dotals. Tanmateix, en determinades circumstàncies, establertes per llei o mitjançant pactes específics en els capítols matrimonials, el dot haurà de ser retornat a la propietària o als seus hereus directes en la casa d'origen. Pels pares de la novia (la que entraria per "jove" a la casa) era molt important assegurar-se que la seva filla es casava amb el futur hereu, que passaria a convertir-se en la mestressa de casa, i que els respectius fills serien els hereus del patrimoni, així com també saber en quina situació es trobava el patrimoni de la casa. En canvi, en el cas de l'hereu (primogènit), es donava per suposat que aquest seria hereu universal del patrimoni (els pares o inclús els avis d'aquest ja haurien previst aquest fet als seus capítols matrimonials). D'aquesta manera, i tenint en compte la vulnerabilitat de la figura de la "jove", podríem afirmar que una de les principals raons de la pràctica capitular era la d'assegurar a aquesta un bon futur a la casa. En conseqüència, un dels principals assumptes a discutir serien els aspectes relacionats amb la dot de la jove: la seva quantitat, condicions d'entrega, en quines circumstàncies seria exigible la seva devolució, etc.⁵⁰

2.3.2. Tipus de capítols matrimonials més habituals⁵¹

A) Capítols matrimonials entre hereu i cabalera (vegeu l'Annex 6)

Els capítols matrimonials més estesos i que més responien al sistema hereditari català eren els signats entre un hereu (el fill primogènit de la casa) i una cabalera d'una altra casa. D'acord amb el sistema, el noi es quedava a la casa que heretaria i la noia anava a viure a casa del seu marit. A la casa, per tant, hi cohabitaven els pares de l'hereu, els fills

---

⁴⁸ Barrera González, A. op. cit., p. 87.

⁴⁹ Pedro B. Ortiz Barquero. op. cit.

⁵⁰ Barrera González, A. op. cit., p. 91.

⁵¹ Vegeu Annexos 3, 4, 5, 6 i 7

i filles solters, i la nova parella. Per aquest motiu, l'esposa de l'hereu era coneguda com la jove, en contrast amb la dona del pare de l'hereu. Aquest solia ser el punt de partida de la major part de la pràctica capitular⁵².

A continuació s'exposen les principals disposicions que regulava aquest instrument.

- **L'heretament**

Consisteix en el nomenament d'hereu, excepte que el causant hagués mort i el noi ja ho fos. Els procediments que s'empraven eren els següents: la donació absoluta del patrimoni al fill amb reserva d'usdefruit o la promesa d'heretar (la donació no seria efectiva fins a la mort del causant). Així mateix, l'heretament també podia incloure altres disposicions per part del donant dels béns, com per exemple la reserva d'una quantitat de diners per poder col·locar els altres fills i filles segons les forces de l'heretat o segons les possibilitats de la casa o la reserva d'una quantitat per dedicar al que es cregués oportú. L'heretament pretenia assegurar la cadena hereditària i que la casa passés d'una generació a una altra. És per això que calia preveure que si el futur hereu no tingués descendència en el nou matrimoni, només podria disposar d'una petita quantia econòmica i el patrimoni passaria a un altre fill que pogués garantir aquesta cadena. Al final d'aquest primer ítem, el fill que es convertiria en hereu acceptava les condicions d'aquesta transmissió⁵³. Tal com indica FAUS CODOMINES, “*Existien diverses classes d'heretaments segons les èpoques, els territoris i naturalment, segons les voluntats dels heretants, tots amb l'objectiu d'evitar la degradació o divisió dels patrimonis o bé de mantenir-los en la família i en la casa*”⁵⁴.

- **La constitució del dot**

El dot era la contribució que la família de la noia aportava al matrimoni, com a col·laboració orientada al sosteniment de les càrregues d'aquest. El dot constava de dues parts: d'una banda, hi havia un import en diners o el *dot estimat* (aquesta contribució la trobem relacionada amb la riquesa d'ambdues famílies i els objectius que es perseguissin) i, per altra banda, hi havia un dot material o *dot inestimat* que constava de roba per a la llar, vestits i/o joies d'ús personal de la noia (es materialitzava amb la “*caixa de núvia*”)⁵⁵.

---

⁵² Ros Massana, R. (2010). *Els capítols matrimonials. Una font per a la història social*. Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines, Centre de Recerca d'Història Rural (Institut de Recerca Històrica) de la Universitat de Girona i Documenta Universitària, p. 72.

⁵³ Ros Massana, R op. cit. p, 72-74.

⁵⁴ Faus, C. (1908). op. cit, p. 75-77.

⁵⁵ Salvadó Rumech, R., & Vila Llivina, D. (2017). El dot material femení en els capítols matrimonials de Sant Jaume de Frontanyà. Segles XVI-XVIII. *L'erol* (131), p. 36.

Al final d'aquesta disposició, la noia acceptava el dot que li atorgava la seva família amb els pactes i acords que s'haguessin estipulat⁵⁶.

- L'aportació del dot

El dot s'incorporava a la família del marit, que en seria l'administrador. Es garantia que seria retornat si es donaven les condicions⁵⁷. Un exemple de garantia per assegurar aquesta devolució era la constitució d'una hipoteca suficient sobre alguna propietat o bé moble del patrimoni de l'hereu⁵⁸.

- Carta dotal i augment del dot o escreix

L'escreix o augment de dot era la retribució de la dona per la seva aportació al matrimoni en treball, gestió de la casa i funció reproductora. No obstant, a la pràctica hi havia moltes limitacions i l'augment de dot o escreix no incrementava ni compensava els treballs de la dona i, si l'esposa volia marxar de casa perquè havia quedat vídua, ho feia amb la mateixa quantitat que el dot amb què havia entrat⁵⁹.

- Carta de debitori

En cas que el dot no es pagués en el moment de signar els capítols, la família de la noia acceptava el deute i es comprometia a pagar la quantitat acordada més endavant, segons el que s'havia establert⁶⁰.

- Renúncia de la núvia als drets sobre la casa d'origen

La finalitat d'aquesta renúncia era garantir el bon funcionament del sistema hereditari de la casa d'origen i prevenir possibles reclamacions que podrien afectar-ne l'estabilitat del patrimoni familiar. D'aquesta manera, la dona, en rebre el dot, considerava que havia rebut una compensació justa i renunciava a qualsevol dret sobre la casa d'on provenia. Tanmateix, aquesta renúncia quedava anul·lada si, per circumstàncies imprevistes, la dona es trobava en la situació d'heretar el patrimoni familiar⁶¹.

---

⁵⁶ Ros Massana, R op. cit. p, 72-74.

⁵⁷ Ros Massana, R op. cit. p, 76.

⁵⁸ Barrera González, A. op. cit., p. 87.

⁵⁹ Ros Massana, R op. cit. p, 78.

⁶⁰ Ros Massana, R op. cit. p, 78.

⁶¹ Ros Massana, R op. cit. p, 79.

- **Nomenament d'hereu**

Si l'hereu es moria sense haver fet testament, els béns es repartien a parts iguals entre els fills. És per això que els cònjuges tenien interès en nomenar futurs hereus, i els capítols eren una excel·lent oportunitat per fer una previsió en aquest sentit. Sovint, per tant, el darrer capítol era en realitat un heretament futur. El nou matrimoni solia fer promesa d'heretar als fills que tinguessin seguint l'ordre de naixement amb prioritat dels homes respecte les dones⁶². Segons ens conta el distingit notari de Solsona Pedro B. Ortiz Barquero, aquesta pràctica fa referència a la figura de *l'heretament preventiu*, i per tant, es tracta d'una clàusula que es podia revocar amb un simple testament posterior⁶³.

- **Renúncies a determinats drets**

Quan una norma legal o pràctica jurídica entrava en conflicte amb el sistema d'hereu, era habitual acordar una renúncia a aquesta norma o pràctica. Un exemple d'aquestes renúncies era el dret de supervivència, que permetia al cònjuge sobrevivent reclamar una part de l'herència en cas de mort del cònjuge o fills. Mitjançant aquest pacte, es prevenia que situacions com la mort sense testament o la presència de fills amb drets d'herència perjudiquessin la coherència del sistema d'hereu⁶⁴.

B) Capítols matrimonials entre cabaler i pubilla

Aquest matrimoni es produïa quan en una casa no hi havia nois i heretava la filla primogènita (coneguda com a pubilla), que buscava com a marit un cabaler d'una altra casa. No obstant, en aquests casos era habitual establir la següent condició: si els pares tenien un fill mascle posterior, l'heretament no tindria lloc; la noia rebria un dot i la parella hauria de deixar la casa. Les diferències respecte a les clàusules anteriors del matrimoni hereu – cabalera es poden resumir en els següents punts⁶⁵:

- **Aportació de l'aixovar (equivalent al dot femení).** La família del cabaler, per pagar tots els drets de llegítima que li poguessin correspondre, assignava una quantitat de diners per pagar els vestits a la pubilla amb qui es casaria. Aquesta aportació no s'anomena dot, sinó *aixovar*.

---

⁶² Ros Massana, R op. cit. p, 79.

⁶³ Pedro B. Ortiz Barquero. op. cit.

⁶⁴ De Brocà, G. M. op. cit, p. 80.

⁶⁵ Ros Massana, R op. cit. p, 82.

- **Determinació de la soldada (equivalent a l'escreix femení).** Si es donava el cas que el cabaler hagués de deixar la casa perquè la seva dona morís sense fills o perquè nasqués un noi que deixés sense validesa l'heretament, el cabaler rebria per cada any que havia estat a la casa (fins a un màxim de deu) una soldada d'una quantitat determinada. Era una espècie d'indemnització pel treball que el marit cabaler havia fet a la casa. D'aquesta manera, el pubill sobrevivent podia seguir vivint a la casa, treballant a utilitat d'aquesta, mentre no reclamés la soldada⁶⁶.

C) Capítols matrimonials entre cabalers (vegeu l'Annex 4)

En el cas que el noi cabaler tingués patrimoni, ja sigui per donació o adquirit mitjançant el seu treball, es solien signar capítols similars als que hem vist entre l'hereu i la cabalera. La dona aportava els diners del seu dot al marit, i aquest signava un increment de dot o escreix (en els capítols de l'Annex 4 figura com a “*esponsalici*”). En aquests casos, els capítols eren més curts ja que hi havia menys a assegurar, especialment si cap dels dos tenia béns immobles, ja que els guanys es consideraven compartits. En aquest tipus de casament, els dos cònjuges estaven en igualtat de condicions, ja que cadascú aportava els seus recursos. Així, es practicava la idea de societat conjugal, concretada en heretaments mutus, on els dos cònjuges es feien donació mútua dels béns adquirits junts. En cas d'haver-hi fills del matrimoni, es pactava que els béns circulessin a favor d'aquests, però era el cònjuge supervivent qui feia la donació o heretament⁶⁷.

D) Capítols matrimonials de segones núpcies (vegeu l'Annex 5)

Tal com ens indica l'il·lustre notari Pedro B. Ortiz Barquero, en cas de segones núpcies es podien tornar a fer capítols matrimonials sempre que es respectessin els drets del primer matrimoni. Un exemple de clàusula que es solia incloure als capítols matrimonials de primeres núpcies era la clàusula *d'heretament prelatiu*, la qual establia que els fills del primer matrimoni serien preferits als del segon per ser els hereus. Es tracta d'una clàusula de naturalesa irrevocable, i que per tant havia de ser respectada pel segon matrimoni⁶⁸.

---

⁶⁶ Pedro B. Ortiz Barquero. op. cit.

⁶⁷ Faus, C. op. cit, p. 82-83.

⁶⁸ Pedro B. Ortiz Barquero, op. cit.; també, vegeu l'Annex 7.

2.4. De la tradició a la codificació dels pactes successoris

Durant molt temps els heretaments eren una pràctica comuna dins de la tradició jurídica catalana, però no estaven formalment reconeguts per la llei, sinó que eren costums que utilitzaven les famílies de l'època. A més a més, com que la institució de l'heretament no s'ajustava als principis del dret romà (no s'admetia el pacte en el dret successori romà), els juristes catalans van fer una gran tasca per tal d'adaptar aquesta institució catalana i poder passar de tradició a codificar-se degudament⁶⁹.

D'aquesta manera, BORREL I SOLER justifica els heretaments com un "costum en contra la llei", que no té origen romà, i FAUS I CONDOMINES afirma que el dret consuetudinari català és preexistent al dret romà, creat per tal de preservar i conservar la família i el seu patrimoni, i considera que el seu origen té procedència ibèrica⁷⁰.

A continuació veurem com va ser el procediment de codificació de les institucions catalanes consuetudinàries, així com els diferents textos legals que han precedit els actuals⁷¹.

El primer precedent pre-legislatiu de la Compilació és la "*Memoria acerca de las instituciones del Derecho Civil de Cataluña*" escrita en base a l'article 4 del Real Decret de 2 de febrer de 1880 (publicada a Barcelona, a la Casa de Caritat, l'any 1883), coneguda com la Memòria de DURAN BAS. El marc legal en el qual es redacta pressuposa la reducció del dret civil de Catalunya a "excepció" d'un dret civil comú recollit en un Codi civil "general". D. Manuel Duran Bas és un dels juristes més destacats del segle XIX, vocal de la secció 1^a de la Comissió General de Codificació, i la seva obra va tenir una gran influència en l'estudi del dret civil català⁷².

A la seva obra DURAN BAS defensa els heretaments com una part essencial dels pactes nupcials posant en valor els quatre objectius o principis subjacents que s'indiquen a continuació:

“1º. A dotar a la nova família que forma el fill dels mitjans necessaris pel desenvolupament del fi de la unió conjugal. 2º. A associar el fill a la obra de conservació i millorament dels béns que formant el patrimoni familiar. 3º. A conservar la unitat

---

⁶⁹ Garcia Vilar, A. op. cit, p. 7.

⁷⁰ Roca Trias, E. op. cit, p. 35.

⁷¹ Textos Jurídics Catalans. (1995). *Projecte d'apèndix i materials precompilatoris del dret civil de Catalunya*. Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia, p. 17 – 30.

⁷² Garcia Vilar, A. op. cit, p. 8.

d'aquests patrimoni, evitant la seva divisió a la mort del cap de família. 4º. A prevenir a la prole que esperen tenir els futurs consorts contra les ensenyances que, en cas de segones núpcies de qualsevol d'ells, puguin emprar la persona que comparteixi amb el supervivent el talem conjugal"⁷³. Aquest últim punt fa referència a la protecció dels futurs fills contra qualsevol acció que pugui afectar els seus drets i interessos, especialment en cas de segones núpcies dels pares, assegurant que la distribució del patrimoni no sigui alterada per la nova unió matrimonial del supervivent.

Posteriorment a l'obra mencionada de D. Manuel Duran Bas, la Comissió General de Codificació va elaborar el "*Projecte d'apèndix i materials precompilatoris del dret civil de Catalunya*" l'any 1930, i finalment, la Comissió Jurídica Assessora va prosseguir amb la revisió del Projecte esmentat l'any 1931⁷⁴.

La primera compilació arriba al 1960, amb la Llei 40/1960, de 21 de juliol, sobre la Compilació del Dret Civil Especial de Catalunya, amb un gran nombre de preceptes que provenen del Dret Romà, i la regulació dels heretaments la trobem a l'article 63. Les particularitats d'aquesta regulació respecte la figura dels heretaments son les següents: es tracta d'un acte bilateral o plurilateral; personalíssim; que només es pot atorgar en capitulacions matrimonials en escriptura pública (art. 7); de caràcter irrevocable; es tracta d'un acte *mortis causa*; i a l'afavorit de l'heretament se li atribueix la condició d'hereu. En aquesta Compilació, els heretaments es classifiquen en tres tipus: els heretament a favor dels contraents (establert als articles 67 i ss.), els heretaments a favor dels fills dels contraents (establert als articles 86 i ss.), i aquests mateixos es subdivideixen en heretaments purs (establert article 88), heretaments preventius (articles 89 i 90) i prelatius (establert articles 95 i 96). Per últim, els heretaments mutuels (establerts als articles 95 i 96)⁷⁵.

Després de la Compilació de 1960 trobem la Llei 13/1984, de 20 de març, sobre la Compilació del Dret Civil de Catalunya. En aquesta regulació no trobem cap reforma ni modificació substancial referent als heretaments respecte de la compilació anterior.

Seguidament, el següent precepte normatiu que s'elabora és la Llei 40/1991, de 30 de desembre, relativa al Codi de Successions per Causa de Mort en el Dret Civil de

---

⁷³ Durán Bas, D. M. (1883). *Memoria acerca de las instituciones del derecho civil de Cataluña*. Capítulo cuarto. De los heredamientos. Barcelona, p. 87.

⁷⁴ Textos Jurídics Catalans... *Projecte d'apèndix i materials precompilatoris... op.cit, p.19 – 25.*

⁷⁵ Garcia Vilar, A. *op. cit, p.20 – 24.*

Catalunya. En aquest cos legal es manté que l'atorgament dels heretaments només es pot fer a través de capitulacions matrimonials, seguint la tradició jurídica catalana. No obstant, algunes de les diferències del Codi de Successions envers la Compilació són les següents⁷⁶: per una banda, l'heretament ja no està inclòs en el dret de família, sinó que s'inclou en el dret de successions; per altra banda, l'heretament adquireix un rang successori prioritari envers la successió testada i intestada, tal com veiem en el seu article 3: *“La successió testada universal només pot tenir lloc en defecte d'heretament”*⁷⁷.

Finalment, la llei actual que regeix el dret civil de Catalunya és la Llei 10/2008, de 10 de juliol, del llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions. Les previsions i novetats d'aquesta llei en relació als pactes successoris s'estudiaran més detalladament al següent apartat.

---

⁷⁶ Garcia Vilar, A. op. cit, p. 49- 50.

⁷⁷ Preàmbul del Codi de Successions de Catalunya de 1991, p. 3.

3. PACTES SUCCESSORIS

3.1. Concepte i naturalesa jurídica

La successió voluntària a Catalunya es pot realitzar principalment mitjançant dos instruments jurídics: per una banda, el testament (successió testada), i, per altra banda, el pacte successori (redefinit en el Llibre IV del CCCat i objecte del nostre anàlisi)⁷⁸.

La terminologia "pacte successori" o el seu equivalent, "successió contractual", pot provocar certa confusió inicial. Quan es parla de "pacte", sovint es pensa en un negoci jurídic bilateral o plurilateral on totes les parts signants adquireixen obligacions. Un pacte successori és, de fet, un acord jurídic que pot ser bilateral o plurilateral en el sentit que almenys dues parts han d'atorgar-lo. No obstant això, és unilateral en el sentit que pot imposar obligacions només a una de les parts. En aquest sentit, podem pensar que la naturalesa jurídica del pacte successori és més semblant a una donació o a un testament irrevocable que a un contracte típic o pacte⁷⁹.

La doctrina, als efectes de determinar si els pactes successoris tenen o no naturalesa jurídica contractual, en distingeix dos tipus⁸⁰:

- Pactes successoris en què els atorgants fan disposicions recíproques o amb caràcter mancomunat (es poden equiparar amb els contractes). És important destacar que, en tot cas, dependrà del concepte de contracte, ja que l'article 1254 CC, a diferència d'altres ordenaments jurídics, es refereix als contractes que creen obligacions, però no a aquells que les modifiquen o extingeixen, de manera que es tracta d'una definició molt restrictiva de contracte. També s'ha de precisar que els pactes successoris tenen naturalesa *mortis causa* i, per tant, no es poden equiparar plenament als contractes que tenen una naturalesa *inter vivos*.
- Pactes successoris en què es designa simplement una persona com a hereu o en els quals es fa, a favor d'alguna persona, una atribució particular que aquella es limita a acceptar (no es poden equiparar amb els contractes). En aquest cas, es tracta de pactes successoris unilaterals en els quals l'atorgant no assumeix cap

---

⁷⁸ Solé Resina, J. (2020). Lliçó 10. Els pactes successoris. A M. D. Gete-Alonso Calera, & J. Solé Resina, *Lliçons de Dret Civil Català VII. Dret de Successions*. (p. 179-195). Tirant lo blanch, p. 179.

⁷⁹ Giménez Duart, T. (2021). *La patologia dels pactes successoris des d'una perspectiva substantiva i fiscal*. Barcelona: Acadèmia de jurisprudència i legislació, p. 11.

⁸⁰ Egea Fernández, J. (2007). Protocol familiar i pactes successoris. *InDret. Revista per a l'anàlisi del dret*, 4-33, p. 23.

obligació, de manera que l'afavorit no disposa de cap mena d'acció enfront d'aquest atorgant. Aquesta estructura no encaixa en una relació jurídic-obligacional i, per tant, aquests pactes no poden ser considerats contractes.

La determinació de la naturalesa jurídica dels pactes successoris és transcendent, entre d'altres coses, per a establir quines regles s'aplicaran supletòriament en termes d'interpretació: si apliquem les regles d'interpretació dels contractes (art. 1281 i ss. CC) o bé les regles d'interpretació dels testaments (art. 421-6 CCCat). Algunes opinions suggereixen que el més adequat seria aplicar les regles d'interpretació dels contractes, ja que els pactes successoris són més semblants a convenis i no poden contenir disposicions de darrera voluntat (art. 431-7.1 CCCat), mentre que s'hauran d'aplicar les regles d'interpretació dels testaments per a les estipulacions que tenen per objecte el pagament de l'legítimes que queden excloses de l'heretament (art. 431-22 CCCat)⁸¹.

L'art. 431-1 CCCat estableix la següent definició de pacte successori: “1. *En pacte successori, dues o més persones poden convenir la successió per causa de mort de qualsevol d'elles, mitjançant la institució d'un o més hereus i la realització d'atribucions a títol particular.*” En definitiva, el pacte successori és aquell negoci jurídic bilateral que té com a finalitat ordenar de forma irrevocable el destí total o parcial de l'herència⁸².

D'aquesta manera, el llibre IV distingeix dos tipus de pactes successoris: en primer lloc l'heretament, que consisteix en la institució d'hereu (arts. 431-18 al 431-28 CCCat) i, en segon lloc, els pactes successoris d'atribució particular (arts. 431-29 al 431-30 CCCat)⁸³.

Tal com estableix l'art. 411-3 CCCat, “1. *Els fonaments de la vocació successòria són l'heretament, el testament i el que estableix la llei.* 2. *La successió intestada només pot tenir lloc en defecte d'hereu instituït, i és incompatible amb l'heretament i amb la successió testada universal.* 3. *La successió testada universal només pot tenir lloc en defecte d'heretament.*” Per tant, els pactes successoris d'institució d'hereu prevalen sobre el testament i aquest no serà vàlid si contradiu els pactes successoris⁸⁴.

---

⁸¹ Escutia Abad, M. d. (2010). Els pactes successoris. A A. Lucas Esteve, *Dret Civil Català volum III. Dret de successions*. (p. 556). J.M. Bosch Editor, p. 329-330.

⁸² Molina Vera, L. (2016). *Los pactos sucesorios de institución de heredero en el derecho civil de Catalunya*. Girona: Universitat de Girona, p. 20.

⁸³ Solé Resina, J., op. cit, p. 180.

⁸⁴ *Les dues principals diferències del pacte successori respecte del testament són les següents: per una banda, que l'atorgant en un pacte successori no pot revocar-lo unilateralment (com sí que succeeix en el testament); i, per altra banda, que l'atorgant en un pacte successori tampoc pot disposar lliurement dels béns atribuïts en aquest pacte, amb la qual cosa suposa una major garantia per a la persona que, d'acord amb el que estableix el pacte, ha de rebre aquests*

3.2.Previsions i novetats del llibre quart del Codi Civil de Catalunya

Tal com estableix el preàmbul de la Llei 10/2008, de 10 de juliol, “*el règim dels pactes successoris és, sens dubte, la innovació de més volada que presenta el llibre quart respecte a l’anterior Codi de successions. El dret català ha conegut tradicionalment els pactes successoris en forma de donació universal o heretament. Aquests pactes, com és sabut, eren el vehicle de transmissió intergeneracional dels patrimonis familiars, de base típicament agrària, per mitjà de la institució d’hereu únic convinguda en capítols matrimonials. Malgrat la importància històrica dels heretaments, llur regulació, ancorada en una realitat socioeconòmica i una concepció de les relacions familiars pròpies d’una altra època, resultava més útil per a interpretar capítols matrimonials antics que com a instrument de planificació successòria*”. És per això que el llibre quart, sense renunciar al bagatge conceptual de la tradició jurídica catalana entorn dels heretaments, regula la successió contractual de forma més oberta i flexible⁸⁵.

Les novetats principals que incorpora el llibre quart en relació a la successió contractual son les següents: la possibilitat de realitzar atribucions particulars en pacte successori (arts. 431-29 al 431-30 CCCat), la desvinculació del pacte al matrimoni i la possibilitat de revocar els pactes en determinats supòsits (arts. 431-13 al 431-16 CCCat)⁸⁶.

En primer lloc, i seguint amb el que disposa el preàmbul de la mencionada llei, els pactes successoris ja no es limiten només a la institució d’un hereu o heretament, sinó que també permeten la realització d’atribucions particulars, semblants als llegats en una successió testamentària, ja sigui de manera conjunta o separada de l’heretament.

En segon lloc, la successió contractual ja no està vinculada al context matrimonial, de manera que encara que els pactes puguin ser realitzats en el marc dels capítols matrimonials, això ja no és un requisit essencial. A més a més, la nova regulació estableix que els pactes només es poden formalitzar amb el cònjuge o convivent, amb la seva família o amb la pròpia família, dins d’un cert grau de parentiu per consanguinitat o afinitat. Aquesta regulació pretén posar un límit en els contractes successoris entre no-familiars, a la vegada que protegeix els pactes que ocasionalment es poden acordar en el

---

béns quan es produeixi la mort del titular d’aquests (per motius de limitació en l’extensió del treball no serà possible aprofundir més en l’anàlisi de les diferències entre ambdós instruments). Font: Domenech Delsors, J. (2023). La transmissió del patrimoni familiar. El pacte successori en el Codi Civil Català. *Domenech Delsors. Advocats Associats*.

⁸⁵ Preàmbul del llibre quart del Codi Civil de Catalunya, relatiu a les successions, de 2008

⁸⁶ Planas Ballvé, M. (2015). op. cit, p. 371-372.

context de la transmissió d'empreses familiars, on poden intervenir diverses generacions de parents en línia recta i altres membres de la família extensa⁸⁷.

Finalment, la mencionada llei també preveu la revocació dels pactes successoris en algunes ocasions i les seves conseqüències (en contraposició a les regulacions passades on sempre havien tingut caràcter irrevocable)⁸⁸.

3.3. Configuració legal

3.3.1. Estructura

A) Requisits subjectius

D'acord amb el que disposa l'art. 431-1.2 CCCat, els pactes successoris poden contenir disposicions a favor dels atorgants, fins i tot de manera recíproca, o a favor de tercers.

D'aquesta manera, la llei distingeix dos tipus de subjectes que poden participar en el negoci jurídic: els atorgants (manifesten la seva voluntat, ja siguin afavorits per les disposicions o no) i els tercers no atorgants o beneficiaris (persones no atorgants afavorides pels pactes).

Per una banda, pel que fa als atorgants, l'art. 431-2 CCCat estableix el següent: “*Hom pot atorgar pactes successoris només amb les persones següents:*

- a) *El cònjuge o futur cònjuge.*
- b) *La persona amb qui conviu en parella estable.*
- c) *Els parents en línia directa sense limitació de grau, o en línia col·lateral dins del quart grau, en ambdós casos tant per consanguinitat com per afinitat.*
- d) *Els parents per consanguinitat en línia directa o en línia col·lateral, dins del segon grau, de l'altre cònjuge o convivent.”*

Cal destacar que els apartats c) i d) permeten atorgar pactes successoris amb parents per afinitat. Es tracta d'una de les poques previsions legislatives que contempla aquest parentiu i es justifica per la freqüència amb la que parents per afinitat creen i col·laboren en petites empreses⁸⁹.

---

⁸⁷ Giménez Duart, T. op. cit, p. 10.

⁸⁸ Preàmbul del llibre quart del Codi Civil de Catalunya, relatiu a les successions, de 2008. Vegeu també Garcia Vilar, A. op. cit, p.62.

⁸⁹ Solé Resina, J. op. cit., p. 181.

Per altra banda, pel que fa a les terceres persones no atorgants o beneficiàries, l'art. 431-3 CCCat disposa el següent: “1. Les persones no atorgants d'un pacte successori a favor de les quals s'ha fet un heretament o una atribució particular no adquireixen cap dret a la successió fins al moment de la mort del causant. 2. Les disposicions a favor de tercers esdevenen ineficaces si l'afavorit premor al causant, llevat que el pacte successori disposi una altra cosa”

En relació a la capacitat dels atorgants dels pactes successoris, l'art. 431-4 CCCat exigeix que siguin majors d'edat i que gaudeixin de plena capacitat d'obrar. Tanmateix, si un atorgant té només la condició d'afavorit i no li és imposada cap obligació, pot consentir segons la seva capacitat natural, per mitjà dels seus representants legals o amb l'assistència del seu curador. En termes generals, podem afirmar que es requereix una major capacitat per a l'atorgament dels pactes successoris que per a l'atorgament de testament. A més a més, cal destacar que l'atorgament d'un pacte successori és un acte personalíssim pels atorgants que siguin causants de la successió futura, de manera que aquests no poden actuar mitjançant representants⁹⁰. En aquest sentit, cal fer esment de la sentència del TSJ de Catalunya de 16 de març de 2021 (Nº de resolució 20/2021), la qual tracta sobre un pacte successori que va ser declarat nul pel Jutjat de Primera Instància i confirmat per l'Audiència Provincial de Girona en motiu de la falta de capacitat d'obrar de l'atorgant (parcialment incapacitada en sentència ferma), en base a l'aplicació de l'esmentat art. 431-4 CCCat. El TSJ de Catalunya va desestimar el recurs de cassació interposat per l'atorgant, confirmant així la sentència de l'Audiència Provincial de Girona de nul·litat del pacte per falta de capacitat⁹¹.

B) Requisits objectius

Pel que fa al possible contingut dels pactes successoris, cal diferenciar entre el seu possible contingut positiu (atribucions) i el negatiu (limitacions)⁹².

- **Contingut positiu (atribucions)**

Tal com disposa l'art. 431-5.1 CCCat, el pacte successori permet ordenar la successió d'una o més persones atorgants amb el mateix abast que podria tenir un testament, ja que es pot instituir hereu i fer atribucions a títol particular, fins i tot d'usdefruit universal. Així

---

⁹⁰ Solé Resina, J. op. cit., p. 181.

⁹¹ Sentència del TSJC (Sala de lo Civil i Penal, secció 1ª), de 16 de març de 2021. (Nº de resolució 20/2021).

⁹² Escutia Abad, M. d. op. cit., p. 334.

mateix, la llei també indica que els atorgants poden subjectar les disposicions, tant si es fan a favor d'ells com de tercers, a condicions, substitucions, fideïcomisos i reversions, i s'hi poden designar marmessors, administradors i comptadors partidors.

- **Contingut negatiu (limitacions)**

Per una banda, l'art. 431-6 CCCat permet imposar càrregues als afavorits per un pacte successori, que hi han de figurar expressament (juntament amb la seva finalitat si aquesta té caràcter determinant), i que poden consistir, per exemple, en la cura i atenció d'algun dels atorgants o de tercers, el manteniment i continuïtat de l'empresa familiar, la transmissió indivisa d'un establiment professional, etc. L'incompliment d'aquestes càrregues o la impossibilitat sobrevinguda del seu compliment pot comportar la revocació unilateral del pacte (art. 431-14 CCCat). Per altra banda, cal destacar que la renúncia a drets successoris només s'admet en els casos expressament previstos per la llei (per exemple, la renúncia a la legítima futura, art. 451-26.2 CCCat⁹³.)

C) Requisits formals i de publicitat

Pel que fa als requisits formals, l'art. 431-7.1 CCCat estableix que, com a requisit de forma *ad solemnitatem*, els pactes successoris han de ser formalitzats en escriptura pública. D'aquesta manera, podem afirmar que una de les característiques principals dels pactes és el seu caràcter formal. Com ja hem esmentat, ja no és un requisit necessari que aquesta escriptura sigui d'atorgament de capítols matrimonials⁹⁴. D'acord amb l'art. 431-7.1 CCCat, l'escriptura de pacte successori pot contenir també estipulacions pròpies d'un protocol familiar i altres estipulacions no successòries, que poden guardar relació amb l'ordenació i la gestió del patrimoni del causant, però no poden contenir disposicions d'última voluntat.

En darrer terme, el mencionat article (431-7 CCCat) continua: “2. *En els pactes successoris atorgats amb caràcter preventiu o que contenen reserva per a disposar o donar, s'ha de fer constar l'hora de l'atorgament.* 3. *Els atorgants d'un pacte successori que no siguin causants de la successió futura poden delegar en poder especial la*

---

⁹³ *Pactes de renúncia a la legítima futura: pactes per mitjà dels quals una persona renuncia anticipadament a allò que li pugués correspondre en l'herència d'un altra persona.* Font: Planas Ballvé, M. op. cit., p. 373.

⁹⁴ Escutia Abad, M. d. op. cit., p. 336.

compareixença a l'acte de formalització del pacte, sempre que l'escriptura pública d'apoderament reculli el contingut complet de llur voluntat.”

Pel que fa als requisits de publicitat, l'art. 431-8 CCCat indica diferents mecanismes de publicitat dels pactes successoris⁹⁵:

- S'han de fer constar en Registre d'Actes de Darrera Voluntat (obligatori). El notari que autoritza l'escriptura és el responsable de dur a terme la comunicació procedent.
- Es poden fer constar en el Registre de la Propietat (opcional), en vida del causant, mitjançant una nota al marge de la inscripció dels béns immobles inclosos en l'herència que no hagin estat transferits encara, o dels béns immobles que són objecte d'una atribució particular. Si les herències o les atribucions particulars inclouen accions nominatives o participacions socials, aquestes es poden registrar durant la vida del causant en els respectius assentaments del llibre registre d'accions nominatives o del llibre registre de socis.
- Es poden fer constar en el Registre Mercantil (opcional), si la finalitat del pacte successori és el manteniment i la continuïtat de l'empresa familiar.

3.3.2. Ineficàcia

A) Supòsits de nul·litat i anul·labilitat (art. 431-9 CCCat)

La nul·litat és una situació d'ineficàcia que afecta l'origen del negoci jurídic, ja que es produeix des del moment de la formalització del pacte successori, motivada pel fet que aquest s'ha atorgat contravenint els requisits que la llei exigeix per a la seva vàlida constitució⁹⁶. En canvi, l'anul·labilitat té lloc quan el pacte és vàlid en el seu origen, però pot ser objecte d'impugnació⁹⁷. En els articles 431-10 i 431-11 del mencionat codi es regulen l'acció de nul·litat i les seves conseqüències.

- Nul·litat dels pactes (absoluta o de ple dret):
  - o Dels pactes que no observen els requisits legals de forma (per exemple, escriptura pública).
  - o Dels pactes atorgats per persones no legitimades.

---

⁹⁵ Solé Resina, J. op. cit., p. 183.

⁹⁶ Puig Ferriol, L., & Roca Trias, E. (2009). *Institucions del dret civil de Catalunya. Volum III. Dret de successions*. València: Tirant lo blanch, p. 452.

⁹⁷ Solé Resina, J. op. cit., p. 187.

- Anul·labilitat dels pactes o d'alguna de les seves disposicions:
  - o Quan concorri vici del consentiment (violència, intimidació greu, engany o error en la persona o en l'objecte). La sentència del TSJ de Catalunya de 24 de març de 2022 (Nº de resolució 14/2022) confirma l'anul·labilitat de la totalitat d'un pacte successori per error en el consentiment dels atorgants, els quals van al·legar no rebre informació suficient sobre el seu contingut i les conseqüències jurídiques⁹⁸.
  - o De les disposicions atorgades amb error en la finalitat o els motius.
  - o Dels pactes o disposicions inoficiosos que afectin la llegítima (dret successori de caràcter personal i imperatiu que no pot ser interpretat restrictivament⁹⁹).

B) La modificació i la seva resolució per mutu acord (art. 431-12 CCCat)

Els pactes successoris i les seves disposicions poden ser modificats o anul·lats mitjançant un acord dels signants formalitzat en escriptura pública. Els tercers beneficiats pels pactes, però no signants, no tenen dret a intervenir ni oposar-se a la modificació.

Aquesta facultat de modificar o resoldre els pactes finalitza amb la mort de qualsevol dels signants. Si més de dues persones han participat en l'atorgament, només aquelles afectades per la modificació o resolució han de donar el seu consentiment.

La capacitat requerida per a aquesta modificació o resolució és la mateixa que es demana per a l'atorgament inicial. Si la modificació beneficia un menor o incapacitat, aquest podrà consentir amb el suport dels seus representants legals o amb l'assistència del seu curador. També cal destacar que si el pacte s'ha atorgat en capítols matrimonials, s'aplicaran les regles d'aquests pel que fa a la seva modificació i resolució.

C) La revocació (arts. 431-13 al 431-16 CCCat)

Malgrat que la regla general és la de la irrevocabilitat dels pactes successoris, la llei preveu dues excepcions: la revocació per indignitat de l'afavorit i la revocació per voluntat unilateral per causes taxades.

---

⁹⁸ Sentència del TSJC (Sala de lo Civil i Penal, secció 1ª), de 24 de març de 2022. (Nº de resolució 14/2022).

⁹⁹ Sentència del TSJC (Sala de lo Civil i Penal, secció 1ª), de 4 de març de 2019. (Nº de resolució 17/2019).

- Revocació per indignitat: el causant d'un pacte successori pot revocar les disposicions a favor d'una persona que hagi incorregut en causes d'indignitat successòria. Aquesta facultat de revocació caduca un any des de què el causant coneix o pot raonablement conèixer la causa d'indignitat.
- Revocació per voluntat unilateral per causes taxades: els atorgants d'un pacte successori tenen el dret de revocar-lo unilateralment, ja sigui en la seva totalitat o algunes de les seves disposicions, si es compleixen les causes establertes a la llei, que s'exposen a continuació. La facultat de revocació caduca al cap de quatre anys des del moment en què es produeix el fet determinant.
  - o Causes pactades expressament
  - o Incompliment de les càrregues imposades a l'afavorit
  - o Impossibilitat de complir la finalitat que va ser determinant del pacte o alguna de les seves disposicions.
  - o Canvi substancial, sobrevingut i imprevisible de les circumstàncies que van constituir el fonament del pacte.

Com a exemples de jurisprudència il·lustratius de la revocació de pactes successoris trobem l'auto emès pel TSJC (Sala de lo Civil i Penal, secció 1^a), de 28 de setembre de 2023 (Nº de resolució 145/2023) en relació a un recurs de cassació i infracció processal, on la part recurrent pretén revocar un pacte successori al·legant un canvi substancial i imprevisible de les circumstàncies a la vegada que pretén donar preferència al testament del causant. Finalment el recurs no s'admet per falta d'interès de cassació i es declara ferma la sentència d'origen¹⁰⁰. A més a més, la sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona de 5 de novembre de 2020 (Nº de resolució 413/2022) confirma la revocació d'un pacte successori que es va establir notarialment l'any 2011 entre dos cònjuges amb l'objectiu de destinar els béns adquirits durant la convivència a mantenir-se dins de la família i al sosteniment de les dues filles comunes. Aquest pacte esdevé ineficax per divorci, ja que no s'hi va acordar el contrari i no es pot deduir una voluntat successòria que suposi una excepció de la seva ineficàcia després del divorci¹⁰¹.

---

¹⁰⁰ Auto del TSJC (Sala de lo Civil i Penal, secció 1^a), de 28 de setembre de 2023

¹⁰¹ Sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona (Secció 11^a), de 5 de novembre de 2020. (Nº de resolució 413/2020).

D) Incidència de crisis matrimonials o de convivència (art. 431-17 CCCat)

La nul·litat del matrimoni, la separació matrimonial, el divorci o l'extinció d'una unió estable de parella d'un dels signants no afecta l'eficàcia dels pactes successoris, llevat que s'hagi pactat expressament el contrari. Tanmateix, les disposicions a favor del cònjuge o parella convivent, així com els seus familiars, esdevenen ineficaces, llevat que s'hagi acordat el contrari o això resulti del context del pacte.

3.3.3. Modalitats

A) Els heretaments (arts. 431-18 al 431-28 CCCat)

D'acord amb l'art. 431-18 del CCCat, l'heretament o pacte successori d'institució d'hereu atorga als instituïts la qualitat de successors universals de l'heretant de manera irrevocable, llevat dels casos en què la llei preveu la revocabilitat. Aquesta qualitat d'hereu és inalienable i inembargable. La condició d'hereu implica que, en el moment de la mort del causant, si l'hereu era un dels signants del pacte, els béns de l'herència se li transmeten directament sense necessitat d'acceptació, ja que ja havia manifestat el seu consentiment en l'atorgament del pacte. Això significa que no pot repudiar l'herència ja que ja l'ha acceptat, encara que pot optar pel benefici d'inventari. Per contra, si l'hereu instituït no és un dels signants del pacte, haurà de manifestar la seva voluntat d'acceptar l'herència i tindrà la possibilitat de repudiar-la¹⁰².

El CCCat preveu diferents tipus d'heretaments: simple, cumulatiu, mutual i preventiu.

- Heretament simple (art. 431-19.1): *“si només atribueix a la persona instituïda la qualitat d'hereva de l'heretant i no perd aquest caràcter encara que l'heretant també faci donació de present de béns concrets a la persona instituïda”*.
- Heretament cumulatiu (art. 431-19.2): *“si, a més de conferir la qualitat d'hereu de l'heretant, atribueix a la persona instituïda tots els béns presents de l'heretant i no perd aquest caràcter encara que l'heretant exclogui béns concrets de l'atribució de present.”* L'heretament cumulatiu no es presumeix mai i s'ha de pactar de manera expressa, tal com disposa l'art. 431-19.3 CCCat.
- Heretament mutual (art. 431-20): és una institució contractual recíproca d'hereu entre els cònjuges o els convivents d'una unió estable de parella a favor del que sobrevisqui. Aquest pacte permet que, quan el supervivent mori, els béns heretats

---

¹⁰² Solé Resina, J. op. cit., p. 188.

puguin passar a altres persones segons l'elecció d'hereu o d'hereus successius establerta en el pacte¹⁰³.

- Heretament preventiu (art. 431-21): es tracta d'un heretament que atribueix la condició d'hereu amb caràcter revocable (podrà ser revocat per un testament notarial obert posterior o per un pacte successori posterior). S'ha de pactar expressament¹⁰⁴.

B) Els pactes successoris d'atribució particular (arts. 431-29 al 431-30 CCCat)

L'art. 431-1.1 CCCat preveu que els pactes successoris puguin contenir institució d'hereu o únicament realitzin atribucions a títol particular, i en qualsevol cas a favor d'algun dels atorgants o de tercers.

Els pactes successoris d'atribució particular presenten un important paral·lisme amb els llegats de la successió testamentària (d'aquí la remissió genèrica a les normes dels llegats). La principal diferència entre ambdues institucions és la naturalesa contractual dels pactes. En aquest cas, el causant només pot disposar dels béns objecte del pacte amb el consentiment explícit de l'afavorit o dels altres atorgants. A més, si els béns atribuïts es perden o es deterioren per causa imputable al causant, l'afavorit pot exigir-ne el valor a l'hereu, llevat que aquest compleixi els termes convinguts¹⁰⁵. Així mateix, en morir el causant, l'afavorit amb una atribució particular fa seus els béns independentment que l'hereu accepti l'herència i en pot prendre possessió per ell mateix (art. 431-30.4 CCCat). En cas de premoriència de l'afavorit al causant, la qualitat d'afavorit per pacte successori es transmet als seus hereus (art. 431-30.3. CCCat).

Els pactes d'atribució particular poden tenir diverses modalitats, com ara atribucions a favor dels atorgants o de tercers, atribucions particulars recíproques o amb caràcter preventiu. No és possible pactar l'atribució particular amb transmissió de béns presents, ja que això es consideraria una donació. Finalment, és important destacar que quan un pacte successori no inclou la institució d'hereu, és compatible amb altres fonaments successoris com l'heretament, el testament o la successió intestada.

---

¹⁰³ Puig Ferriol, L., & Roca Trias, E. op. cit., p. 480.

¹⁰⁴ Escutia Abad, M. op. cit., p. 337.

¹⁰⁵ Solé Resina, J. op. cit., p. 194.

4. PACTES SUCCESSORIS I EMPRESA FAMILIAR

Un dels principals objectius del llibre quart del CCCat (2008) en relació a les novetats en la regulació dels pactes successoris és recuperar el seu valor com a instrument jurídic per la planificació successòria en el relleu generacional de l'empresa familiar. Per aquest motiu, el legislador ha optat per deslligar els pactes dels enllaços matrimonials i de la necessitat *ad solemnitatem* d'atorgar-los en capítols matrimonials i ha ampliat el seus requisits subjectius, com ja hem vist en els apartats anteriors¹⁰⁶. En aquesta línia, l'art. 431-76 CCCat indica que la finalitat dels pactes successoris pot consistir en el manteniment i la continuïtat d'una empresa familiar o en la transmissió d'un establiment professional.

PLANAS BALLVÉ indica el següent: *“L'empresa familiar forma part del teixit empresarial i, per les seves característiques, una de les seves problemàtiques és el seu relleu generacional. D'acord amb un estudi de l'Institut de l'Empresa Familiar, 1,1 milions d'empreses son familiars en Espanya, el 89% sobre el total de les empreses. D'aquestes empreses, un 65% supera la primera generació, un 25% la segona i un 9% la tercera. D'aquí la importància de l'estudi de la seva successió mortis causa. La finalitat de la successió del patrimoni empresarial i, en aquest cas, també familiar, és assegurar la correcta continuïtat com a empresa, la qual cosa genera beneficis pel nucli familiar i per la societat en general, ja que si l'empresa familiar no supera el relleu generacional estarà condemnada a la seva dissolució”*. Per aquest motiu, la societat catalana ha adoptat tradicionalment el costum d'ordenar la successió *mortis causa* contractualment. Mentre que el testament és un acte unilateral amb caràcter revocable, en els contractes successoris els atorgants (futur causant i beneficiaris) estan vinculats al mateix i com a norma general només es podrà modificar el seu contingut amb el consentiments d'aquests, la qual cosa fa especialment interessant el seu ús en la planificació successòria de les societats¹⁰⁷.

---

¹⁰⁶ Navas Navarro, S. (2011). Libertad de testar versus libertad de celebrar pactos sucesorios y costes de transacción. *Anuario de derecho civil*, 64 (1), 41-74, p. 43.

¹⁰⁷ Planas Ballvé, M. (2022). Los pactos sucesorios de atribución particular como mecanismo de sucesión mortis causa de la empresa familiar. A A. M. Delgado García, *El mantenimiento y continuidad de la empresa y de su actividad desde la perspectiva legal y fiscal* (p. 565-585). Navarra: Aranzadi, S.A.U., p. 566 - 567. Vegeu també Navas Navarro, S. (2011). “Libertad de testar...”, op. cit., p. 51 – 52.

En una empresa familiar el control de la societat pertany a persones unides per llaços de parentesc, que tenen vocació de permanència a l'empresa almenys durant dos generacions, i on la propietat de la major part del capital social està en mans del nucli familiar (és independent el volum de negoci o la forma d'aquest). Així mateix, segons jurisprudència del Tribunal Suprem, podem definir l'empresa familiar com a “unitat patrimonial” o “entitat econòmica superior”¹⁰⁸.

A partir de les dades proporcionades per “*l'Informe Radiografia de l'empresa familiar espanyola: Fortaleses i riscos*”, dirigit pel professor Gimeno Sandig, el 78% de les empreses familiars no han planificat la seva successió i només el 51% de les generacions posteriors coneixen les línies d'aquesta successió, el que comporta que la meitat de les successions de les empreses familiars es planifiquin sense la deguda participació de la generació que succeirà en la titularitat de l'empresa familiar¹⁰⁹.

Després d'analitzar amb detall la naturalesa i la configuració legal dels pactes successoris en els apartats anteriors, podem afirmar que aquests instruments jurídics esdevenen una figura molt interessant per regular la successió de l'empresa familiar¹¹⁰: per una banda, permeten als titulars de l'activitat econòmica decidir i pactar entre tots els membres la futura titularitat de les accions o participacions de l'empresa i els seus béns productius; i, per altra banda, ofereixen la possibilitat d'imposar càrregues o obligacions als hereus, l'incompliment de les quals en determinats casos pot comportar la revocació del pacte per voluntat unilateral de les parts (per exemple, l'obligació de treballar a l'empresa familiar, determinar quin membre de la família ha d'ostentar l'administració de l'empresa, exigir la indivisibilitat o alienació de la companyia, assegurar un determinat nivell d'ingressos a familiars del soci premort, etc.)¹¹¹.

A més a més, els pactes successoris constitueixen un important mecanisme de protecció en el relleu generacional, ja que pretenen evitar el risc que una vegada la persona que serà hipotèticament cridada a la successió en un futur (a la mort del causant) hagi fet la seva inversió personal al decidir treballar per l'empresa i renunciar a altres projectes (perquè

---

¹⁰⁸ Planas Ballvé, M. (2022). “Los pactos sucesorios de atribución particular...”, op. cit., p. 568 – 569.

¹⁰⁹ Gimeno Sandig, A. *Radiografia de l'empresa familiar espanyola: Força i riscos*. http://www.fbkonline.com/es/eventos/evento_01.html

¹¹⁰ “La successió de l'empresa familiar fa referència al procés de transmissió de la gestió (poder de decisió en la direcció de l'empresa) i de la propietat (transmissió de les accions o participacions socials) entre dos generacions”. Font: Planas Ballvé, M. (2022). “Los pactos sucesorios de atribución particular...”, op. cit., p. 569.

¹¹¹ Domenech Delsors, J. op. cit, p.1.

pensava que ella seria la successora), l'empresari acabi instituint a una altra persona com a successora. En aquests casos, una possible solució són els pactes successoris d'atribució particular previstos en el CCCat¹¹².

Aquests pactes, a diferència dels pactes successoris generals, tenen una funcionalitat especialment útil ja que permeten diferenciar la successió sobre determinats béns (accions, participacions socials, llicències d'activitat...) de l'ordenació universal, que podrà ser ordenada a través d'un testament, heretament o inclús per via intestada, segons la voluntat del causant i sempre que sigui compatible amb aquests pactes successoris d'atribució particular¹¹³.

Tanmateix, una altra solució que preveu el legislador català davant la problemàtica en la successió de l'empresa familiar és la possibilitat d'incloure estipulacions pròpies d'un protocol familiar en un pacte successori (art. 431 – 7 CCCat). Aquests protocols, d'origen americà, es configuren com un negoci atípic que inclou un conjunt de disposicions de naturalesa mercantil, successòria i familiar amb la finalitat de regular l'organització corporativa de l'empresa i de les relacions econòmiques i professionals entre la empresa i la família, d'entre les quals podrien incloure's pactes que determinin les condicions de transmissió *mortis causa* de participacions socials. No obstant, cal assenyalar que el contingut del protocol familiar no formarà part del pacte successori, sinó que s'annexarà com a document addicional o d'execució¹¹⁴. Per tant, els protocols no es poden considerar pròpiament una institució successòria de tipus contractual, ja que en ells els atorgants no institueixen pròpiament hereu ni designen legatari un determinat parent, sinó que es limiten a formalitzar el compromís de fer-ho¹¹⁵.

En definitiva, podem afirmar que la figura dels pactes successoris constitueix un mecanisme jurídic ideal pel relleu generacional de l'empresa familiar, ja que, com hem vist, el seu objectiu principal és protegir el destí del patrimoni familiar i, a més, al tenir naturalesa contractual, permet fixar les condicions de la successió. Així, les parts arriben a un acord i el causant es queda amb la tranquil·litat de saber que aquest es complirà quan ell falti en motiu de la irrevocabilitat del pacte.

---

¹¹² Egea Fernández, J. (2007). "Protocol familiar i pactes successoris...", op. cit., p. 12.

¹¹³ Planas Ballvé, M. (2022). "Los pactos sucesorios de atribución particular...", op. cit., p. 577.

¹¹⁴ Planas Ballvé, M. (2022). "Los pactos sucesorios de atribución particular...", op. cit., p. 569-570. Vegeu també Egea Fernández, J. (2007). "Protocol familiar i pactes successoris...", op. cit., p. 5.

¹¹⁵ Egea Fernández, J. (2007). "Protocol familiar i pactes successoris...", op. cit., p. 12.

Per contra, el testament no és un mecanisme adequat per a la successió de l'empresa familiar, ja que, al poder ser revocat de manera unilateral, el causant pot decidir fins a l'últim moment canviar el testament, i, en conseqüència, el successor del negoci, provocant inestabilitat en el negoci i problemes en la successió¹¹⁶.

---

¹¹⁶ Molina Vera, L. (2016). *Los pactos sucesorios de institución de heredero en el derecho civil de Catalunya*. Girona: Universitat de Girona, p. 58.

5. CONCLUSIONS

En aquest treball hem explorat a fons el paper dels pactes successoris a la Catalunya rural, i a través d'una exhaustiva revisió bibliogràfica i l'anàlisi de normativa i jurisprudència, hem arribat a les següents conclusions:

PRIMERA.- Els pactes successoris ha estat un instruments jurídic clau per preservar el patrimoni i assegurar la continuïtat dels negocis familiars al territori català, la qual cosa ha contribuït a forjar el teixit social i econòmic de la regió.

SEGONA.- El pairalisme, un dels trets més característics de la tradició jurídica catalana, ha marcat profundament el paper dels pactes successoris. D'aquesta manera, el recorregut històric d'aquests pactes des de la seva existència com a normes consuetudinàries arrelades a les cases pairals fins a la seva codificació ha estat molt influent en la configuració del dret civil català actual.

TERCERA.- La figura de caràcter paccionat per excel·lència del dret familiar català han estat els capítols matrimonials, sovint amb la institució de l'hereu o la pubilla. Els tipus de capítols matrimonials més habituals eren els signats entre un hereu i una cabalera, amb l'aportació del dot corresponent per part d'aquesta última, encara que també hi havia els signats entre cabaler i pubilla, entre cabalers i els de segones núpcies.

QUARTA.- La figura de l'hereu i la pubilla ha contribuït a evitar la divisió de Catalunya en petits minifundis, com ha succeït en altres àrees de la Península Ibèrica. La indivisió de l'herència garanteix a la casa pairal el fonament d'un patrimoni econòmic de sòlides possibilitats, sent el sistema llegendari català l'eix principal d'aquesta indivisibilitat. L'hereu, per tant, és l'element més important de la cadena de transmissió de la propietat, motiu pel qual en la successió prima el principi d'autoritat per sobre del principi d'igualtat, per tal d'afavorir la conservació i preservació del patrimoni.

CINQUENA.- En l'actualitat és evident la decadència de l'ús dels capítols matrimonials per ordenar la successió, la qual cosa podem associar a motius de progrés, la desconfiança envers els fills, la inestabilitat dels matrimonis actuals, els nous models de família, etc. Avui en dia la funcionalitat dels capítols s'aconsegueix mitjançant clàusules testamentàries, que a diferència dels capítols matrimonials, de naturalesa irrevocable per norma general, son unilaterals i revocables.

SISENA.- Malgrat la seva llarga història, els pactes successoris han hagut de fer front als canvis socials. La desvinculació dels pactes del context matrimonial i la flexibilització de les disposicions legals són exemples de com aquest instrument s'ha adaptat als nous contextos empresarials, socials i familiars. D'aquesta manera, mentre que la primera compilació (Llei 40/1960, de 21 de juliol, sobre la Compilació del Dret Civil Especial de Catalunya) establí que els heretaments només es podien atorgar en capítols matrimonials en escriptura pública i que tenien naturalesa estrictament irrevocable, la llei actual en vigor (Llei 10/2008, de 10 de juliol, del llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions) regula la successió contractual de forma més oberta i flexible, oferint la possibilitat de realitzar atribucions particulars i de revocar els pactes en determinats supòsits previstos a la llei.

SETENA.- En el context de la successió empresarial, els pactes successoris emergeixen com una opció preferent al testament. La seva naturalesa irrevocable i la possibilitat d'imposar càrregues o obligacions als hereus, l'incompliment de les quals en determinats casos pot comportar la revocació del pacte, ofereixen una major estabilitat i garantia en el relleu generacional, alhora que preserven la cohesió del patrimoni familiar.

VUITENA.- En definitiva, els pactes successoris representen un llegat ric i profundament arrelat a la cultura jurídica catalana. Tot i la seva evolució i adaptació al llarg del temps, aquests pactes continuen sent una eina molt valuosa per a la preservació del patrimoni familiar i la continuïtat dels negocis, destacant-se com una opció preferent en la successió empresarial.

NOVENA.- Per a futures investigacions, seria molt interessant realitzar una comparativa de la regulació del CCCat respecte el Codi Civil espanyol, ja que mentre que en el marc català els pactes successoris han estat una pràctica ancestral, en altres regions d'Espanya havia estat prohibida i actualment està sotmesa a múltiples limitacions per a la seva aplicació, de manera que no ha existit mai aquesta tradició jurídica. Comparar les situacions i observar l'impacte que això ha tingut en la preservació del patrimoni familiar en els dos territoris podria proporcionar una visió més completa sobre els avantatges i les limitacions dels pactes successoris en diferents contextos legals i culturals, la qual cosa permetria enriquir el debat i el coneixement en aquest àmbit i podria aportar noves eines per a la planificació successòria i la preservació del patrimoni familiar a Catalunya.

6. BIBLIOGRAFIA

- Alascio Carrasco, L. (2016). *Los pactos sucesorios en el Derecho Civil Catalán*. Atelier.
- Barrera González, A. (1990). *Casa, herencia y familia en la Cataluña rural. (Lógica de la razón doméstica)*. Madrid: Alianza Editorial.
- Borrell Soler, A. M. (1944). *Derecho civil vigente en Cataluña. Tomo V. Sucesiones por causa de muerte*. . Bosch, Casa Editorial.
- Camps Arboix, J. (1969). *La masia catalana*. Editorial AEDOS Barcelona.
- Camps Arboix, J., & Català Roca, F. (1965). *Les cases pairals catalanes*. Edicions Destino.
- De Brocà, G. M. (1985). *Historia del Derecho de Cataluña especialmente del civil*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de justícia.
- Del Pozo Carrascosa, P. V. (2009). *Derecho Civil de Cataluña. Derecho de sucesiones*. Barcelona: Marcial Pons.
- Diccionario panhispánico del español jurídico*. (sense data). <https://dpej.rae.es/>
- Domenech Delsors, J. (2023). La transmissió del patrimoni familiar. El pacte successori en el Codi Civil Català. *Domenech Delsors. Advocats Associats*.
- Durán Bas, D. M. (1883). *Memoria acerca de las instituciones del derecho civil de Cataluña*. Barcelona.
- Egea Fernández, J. (1981). *Estructura i natura dels heretaments en el dret civil català*. Barcelona: Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona.
- Egea Fernández, J. (2007). Protocol familiar i pactes successoris. *InDret. Revista per a l'anàlisi del dret*, 4-33.
- Egea Fernández, J. (2015). *L'ordenació conjunta de la successió dels cònjuges. Heretament preventiu o testament mancomunat?* Barcelona: InDret. Revista per a l'anàlisi del dret.

- Els contractes matrimonials a la Catalunya medieval. (2010). A L. Donat Pérez, X. Marcó Masferrer, & P. Ortí Gost, *Els capítols matrimonials, una font per a la història social* (p. 19-46). CCCG Edicions, Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines, i Institut de Llengua i Cultura Catalanes de la Universitat de Girona.
- Enciclopèdia.cat.* (sense data). <https://www.enciclopedia.cat/>
- Escutia Abad, M. d. (2010). Els pactes successoris. A A. Lucas Esteve, *Dret Civil Català volum III. Dret de successions.* (p. 556). J.M. Bosch Editor.
- Faus Codomines, D. J. (1964). *Centenario de la ley del notariado.* Todocolección.
- Faus, C. (1908). *Els capítols matrimonials a la comarca de Guissona (Catalunya segriana): conferències donades.* Jaume Jepús.
- Font Rius, J. M. (1969). Pactos comunitarios en el régimen económico-familiar de la Catalunya medieval. *Revista Portuguesa de Historia*(XII), 77-94.
- Garcia Vilar, A. (2015). *L'evolució dels heretaments a Catalunya; de costum a institució legal codificada.* Girona: Universitat de Girona.
- Giménez Duart, T. (2021). *La patologia dels pactes successoris des d'una perspectiva substantiva i fiscal.* Barcelona: Acadèmia de jurisprudència i legislació .
- Gimeno Sandig, A. (sense data). *Radiografia de l'empresa familiar espanyola: Força i riscos.* http://www.fbkonline.com/es/eventos/evento_01.html
- Maspons Anglasell, F. (1935). *La llei de la família catalana.* Barcino .
- Mikes, T. (2017). Legislació històrica de la família catalana . *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, 163-196.
- Molina Vera, L. (2016). *Los pactos sucesorios de institución de heredero en el derecho civil de Catalunya.* Girona: Universitat de Girona.
- Navas Navarro, S. (2011). Libertad de testar versus libertad de celebrar pactos sucesorios y costes de transacción. *Anuario de derecho civil* , 64 (1), 41-74.
- Ortuño Pérez, M. E. (1999). *La Institución de heredero en el derecho sucesorio de Cataluña y sus antecedentes romanos.* Madrid.

- Pladevall Font, A. (2006). Petita síntesi històricosociològica sobre les masies. A A. Borbonet Macià, A. Pladevall Font, J. Curós Vilà, & J. Maluquer Ferrer, *Masies que cal conèixer* (p. 171-185). Barcanova.
- Planas Ballvé, M. (2015). Els pactes de renúncia a la llegítima futura (art. 451-26 CCCat). *Revista Jurídica de Catalunya*, 355-388.
- Planas Ballvé, M. (2022). Los pactos sucesorios de atribución particular como mecanismo de sucesión mortis causa de la empresa familiar. A A. M. Delgado García, *El mantenimiento y continuidad de la empresa y de su actividad desde la perspectiva legal y fiscal* (p. 565-585). Navarra: Aranzadi, S.A.U.
- Pont Farré, M. (2002). Hereus, pubilles i cabalers. A J. Mas, & M. Turull, *Quaderns Barri de Sant Magí, núm. 12*. (p. 47-58).
- Pratdesaba Ricart, R. (2008). La successió contractual en el nou llibre IV del Codi civil de A. À. d. Girona., *El nou dret successori del Codi Civil de Catalunya (Materials de les Quinzenes Jornades de Dret Català a Tossa)* (p. 151-208). Girona: Documenta Universitària.
- Puig Ferriol, L., & Roca Trías, E. (1968). *Fundamentos del derecho civil de Cataluña. Tomo I. Introducción al derecho civil de Cataluña*. Bosch, Casa Editorial S.A.
- Puig Ferriol, L., & Roca Trias, E. (2009). *Instituciones del dret civil de Catalunya. Volum III. Dret de successions*. València: Tirant lo blanch.
- Roca Trias, E. (1998). *Familia, pairalisme i institucions jurídiques*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- Ros Massana, R. (2010). *Els capítols matrimonials. Una font per a la història social*. Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines, Centre de Recerca d'Història Rural (Institut de Recerca Històrica) de la Universitat de Girona i Documenta Universitaria. <https://doi.org/https://dugi-doc.udg.edu/bitstream/handle/10256/18989/9788499840000.pdf?sequence=1>
- Salvadó Rumech, R., & Vila Llivina, D. (2017). El dot material femení en els capítols matrimonials de Sant Jaume de Frontanyà. Segles XVI-XVIII. *L'erol*(131), 36-39. <https://doi.org/file:///C:/Users/usuari/Downloads/320207-Text%20de%20l'article-469854-1-10-20170914.pdf>

Solé Resina, J. (2020). Lliçó 10. Els pactes successoris. A M. D. Gete-Alonso Calera, & J. Solé Resina, *Lliçons de Dret Civil Català VII. Dret de Successions*. (p. 179-195). Tirant lo blanch.

Tarabal Bosch, J. (2015). Reflexions sobre el llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions: encerts, interrogants i propostes de reforma. *InDret Revista para el análisis del derecho*, 5-13.

Terminologia jurídica. (sense data). <https://www.terminologiajuridica.cat/ca>

Textos Jurídics Catalans. (1995). *Projecte d'apèndix i materials precompilatoris del dret civil de Catalunya*. Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. .

To Figueras, L. (1993). *Señorío y familia: los orígenes del 'hereu' catalán (siglos x-xii)*. Studia Historica .

Vendrell Colilles, F. (2000). *Històries del mas pagès*. Grata Lectura.

Vergés Llahí, M. (2016). *El resurgimiento de las capitulaciones matrimoniales*. Universitat de Girona. Treball de fi de grau. .

7. FONTS ORALS

Pedro B. Ortiz Barquero. Notari de Solsona. Entrevista. 24 de febrer de 2024.

8. LEGISLACIÓ

Ley 40/1960, de 21 de julio, sobre Compilación del Derecho Civil Especial de Cataluña, Boletín Oficial del Estado, nº 175, de 22 de julio de 1960

Llei 13/1984, de 20 de març, sobre la Compilació del Dret civil de Catalunya, Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, nº 436, 23 de maig de 1984

Ley 40/1991, de 30 de diciembre. Código de Sucesiones por Causa de Muerte en el Derecho Civil de Cataluña, Boletín Oficial del Estado, nº 50, de 27 de febrero de 1992

Llei 10/2008, de 10 de juliol, del llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions, Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, nº 5175, de 17 de juliol de 2008

Llei de Patrimonis familiars, de 16 de juliol de 1952

9. JURISPRUDÈNCIA

Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (Sala de lo Civil i Penal, secció 1^a), de 4 de març de 2019. (Nº de resolució 17/2019).

Sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona (Secció 11^a), de 5 de novembre de 2020. (Nº de resolució 413/2020).

Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (Sala de lo Civil i Penal, secció 1^a), de 16 de març de 2021. (Nº de resolució 20/2021).

Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (Sala de lo Civil i Penal, secció 1^a), de 24 de març de 2022. (Nº de resolució 14/2022).

Auto del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (Sala de lo Civil i Penal, secció 1^a), de 28 de setembre de 2023. (Nº de resolució 145/2023).